

ՇԱԲԱԹԱԹԻՐ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵՐԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԱ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13, 1898

ԹԻՒ 41

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յողնուժիւն եւ իր Դեղը	321
Խորհրդածութիւններ Առ Երբայեցի թղթին	
Վրայ	322
Քուպայի Չլահադործուած Հարստութեանց	
Աղբիւրները	323
Հին Ժամանակներու Բարձր Շէնքերը	324
Փիլիպպեաններուն Լեզուները	324
Եւկորաշարժ Կառքեր	324
Բարսեղ Կեսարացի	325
Նամակ Վանէ	326
Նամակ Մուշէ	326
Ազդեր	326
Հանդէս Քաղաքական	327
Գրամական	328

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԻՐ. Կը հրատարակուի ամէն հինգշաբթի օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար անգլի 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մէկ քերթի գինն է 30 փարա:

Հրատարակելի կամ խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. ձ. Ֆ. Հէրիֆ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Տր. ձ. Ք. Կրիւն Ամերիգան թան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միօրինարաց Ընկերութեան Կողմանէ,
ձ. Ք. Կրիւն, ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ
ձ. Ֆ. Հէրիֆ, ՏԵՐԵՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

ՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԻՐ ԴԵՂԸ
(Շաբ. Զաւարդ Բէ-էն և Վերը)

Խաչակիրներու տարեգրութիւններուն մէջ սրտաշարժ պատմութիւն մը կայ ուրով կը լուսաբանուի յաճախագէտ փորձառութիւն մը: Պաղեստինէ վերադարձող խաչակիր մը կը բռնուի թշնամի երկիրներէ անցնելու պահուն և կը բանտարկուի: Օր մը, այդ դէպքէն քանի մը ամիս ետքը, իր խցիկին մէջ կը լսէ զինուորական հեռաւոր նուագի մը ձայնը: Ուշադրութեամբ մտիկ ընելով կ'իմանայ որ հետզհետէ կը մօտենայ այն: Դուրս կը նայի խցիկին երկաթ վանդակէն, և քիչ յետոյ կ'երևի նիզակներուն փողփողումը: Հետզհետէ կը մօտենայ զօրախումբը և ապա բանտարկեալը ուժգին յուզմամբ կը ճանչնայ թէ նոյն այն զօրախումբն է որուն ինք կը պատկանի, նոյն այն մարդոց խումբը որոնց հետ պատերազմի գացած էր և որոնց հետ կռուած էր նուիրական հողին վրայ: Կը պոռայ մինչ ընկերները կ'անց-

նին իր պատուհանին առջևէն: Ա՛լ աւելի կը պոռայ, բայց նուագը կը խեղդէ անոր ձայնը: Կ'անցնին ամէնքը և կ'աներևութանան անոնց դրօշները: Կը նուաղի հեռացող նուագին վերջին մըրմունջն ալ, և խեղճ բանտարկեալը միայնակ կը մնայ իր անյուսութեան մէջ:

Շատեր կան որ առողջութեան խանգարման կամ ուրիշ դժբախտութեան և անձուկ պարագաներու պատճառաւ կը փակուին մութ բանտի մը մէջ և կը ստիպուին մնալ հոն, իրենց պատուհաններէն տեսնելով իրենց նախկին ընկերները որ փայլուն դրօշակներով և զուարթարար նուագով կ'արշաւեն կ'անցնին և կ'աներևութանան: Դիւրին չէ այսպիսի կացութեան մէջ քաջարի և ուժեղ պահել մարդուն ոգին: Յոգնութիւնը եւթակայ է նուազման փոխուելու, նուազումն ալ յուսահատութեան դրեթէ անբուժելի ախտին:

Քրիստոսի կրօնն այսպիսի վիճակի մէջ գտնուողին ըսելու ինչ ունի: Ունի բան մը. քանզի, դատելով այն կերպէն որով աւետարանը կը նկատէ կեանքը, չկայ մարդկային անյուսութիւն: Այն կը յայտնէ մեղի կեանքի ոլորտ մը տարբեր անկէ ուր ֆիզիքական գործունէութիւններով և նիւթական արդիւններով կը չափուի յաջողութիւնը, ոլորտ մը՝ ուր մարդ կրնայ չյաջողիլ յաշտ մարդոց և սակայն կատարելագոյն յաջողիլ յաշտ երկնից: Գործի տէր մարդ մը, որ կորովի աշխատութեան տարիներէ ետեւ, յանկարծ անկողին ինկաւ և ամիսներով պառկել ստիպուեցաւ ձեռքն ու ոտքը շարժելու անկարող վիճակի մէջ, օր մը ըսաւ իր հովուին. «Տարիներով մաշեցուցի հոգիս անգուլ աշխատութիւններով: Սակայն այս հանգարտ ամիսներուս մէջ ժամանակ գտայ կեանքիս վրայ մտածելու, և այս բովանդակ փոճառութեանս մէջ առաջին անգամ կը սկսիմ աճիլ:» Այս մարդն սկսած էր այնպիսի դասեր սորվիլ, զորս երբեք պիտի չկրնար սորվիլ իր նախագոյն տարիներու անգուլ աշխատութեան վազքին մէջ:

Կարծելու չենք թէ, որովհետեւ ա՛լ չենք կարող վազել մեր ընտրած առաջարէզին մէջ, կեանքը ա՛լ բան մը չունի մեզի համար: Մարդկային փառասիրութեան ծրագրի մը քայքայումը և մերժումը շատ անգամ կը ծառայէ մարդուն շինութեան: Դեռաւոր կին մը, որ տարիներէ հետէ երաժշտութիւն կ'ուսանէր խորին սիրով և իր արուեստին նուիրուած էր մեծ եռանդով, պարտաւորուեցաւ թողուլ բոլոր իր աշխատութիւնը և հանգչիլ տարի մը: Յօժարութեամբ համակերպեցաւ այդ հարկին, և դարձուց իր կեանքը հանգարտ դադումներու: Եւ եղաւ որ կորսուած այդ տարին անոր կեանքին լաւագոյն տարին եղաւ: Ժամանակ տուաւ անոր մտաւորական անդորր աշխատութեան, և մինչև այն ատեն զանց առնուած նիւթերու վրայ ընթերցման և ուսումնասիրութեան: Ճիսացուցիչ և քաղցրացուցիչ ազդեցութիւն դործեց անոր նկարագրին վրայ: Տարւոյն վերջը անոր բարեկամներն զգացին թէ ամէն սիրելի բարեմասնութիւններով զարգացած էր: Ինչ որ դժբախտութիւն կարծուած էր՝ Աստուածային առաջնորդութիւն եղաւ շատ շնորհներու մէջ:

Միշտ այդպէս է: Վհատելու պէտք չկայ: Մեր վիճակն ինչ ալ ըլլայ, կըրնանք Աստուծոյ ապաւինիլ եւքին համար, յօժարութեամբ ընդունելով մեր վիճակը և կատարելով մեզի ներկայացած պարտականութիւնը: Շատ բաներ կան զորս բնաւ չենք կրնար սորվիլ մեր երկրաւոր տենչերուն մէջտեղ, և զորս սակայն պէտք է մուծ սենեակներու մէջ սորվիլ երգիչ թռչուններու նման: Քրիստոնէին կենաց կանոնն ըլլալու է բնաւ չվհատիլ, բնաւ չնուաղիլ ուէ նեղութեան ատեն, այլ միշտ դէմքը լոյսին դարձնել և սիրաբեր դրով լեցուն պահել:

Քրիստոսի ամենէն սքանչելի խօսքերէն մին այն է որով իր հետևողներուն կ'ազդարարէ թէ նեղութիւններ պիտի ունենան, բայց միանգամայն կը պատուիրէ որ քաջասիրտ ըլլան սա պատճառով որ ինք յաղթած է աշխարհի, և

ուստի կրնան խաղաղութիւն ունենալ իրմով: Քրիստոսի հաւատացողը Քրիստոսի հետ կը միանայ, անոր բոլոր երանութեան, յաղթականութեան և խաղաղութեան կը մասնակցի: Կայ նաև Հին Կտակարանի սա մեծ խօսքը թէ, եթէ Տէրոջը յուսանք, կատարեալ խաղաղութեան մէջ կը պահէ մեզ: Միւթաբական կէտը սա է որ պահպանման գործը Աստուծոյ կը վերաբերի և ոչ մեզի: Մեր գործն է լոկ գնել մեր յոյսը Աստուծոյ վրայ հաստատապէս:

Այսպիսի Աստուծային քաջալերութիւններ ունենալէ ետեւ ինչո՞ւ նուազինք կամ ինչանք յոգնած, որչափ ալ խանդարուած ըլլայ մեր կեանքը, աւերակ՝ մեր տունը, կամ ձախողած թուինք մենք: Ոչ մէկ անձ կրնայ ընկղմիլ եթէ բռնուած ըլլայ յաւիտենական բազմակերպին: Ոչ մէկ տրամուծութիւն կրնայ մեզ մերկացնել ցորչափ փրկիչն ունենանք և ցորչափ երկինքն ընդունի մեր սիրականները: Աստուծոյ համար կատարուած ոչ մէկ գործ կրնայ ապարդիւն մնալ, այլ ակօսին մէջ ձգուած ամէն ոսկի սերմ՝ հունձք մը պիտի տայ:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՌԵՐԱՅԵՑԻՍ

ԹՂԹԻՆ ՎՐԱՅ

Ե.

[Խմբագրական]

«Ուստի Քրիստոսի վրայով առջի սորվելիքները ձգելով՝ կատարեալին գանք, առանց նորէն հիմ ձգելու մեռած գործքերէն ապաշխարելու, ու առ Աստուծոյ հաւատք ունենալու, և մկրտութիւններուն վարդապետութեանը, ու ձեռք դնելուն, և մեռելներէն յարութեանը, ու յաւիտենական գաւառստանին: Եւ առ պիտի ընենք՝ թէ որ Աստուծոյ հրամանն տայ: Ինչու որ անհար է մէկ անգամ լուսաւորուածներուն՝ որոնք երկնաւոր պարգեւին համը առին, ու Հոգւոյն Սրբոյ հաղորդ եղան, և Աստուծոյ բարի խօսքին ու գալու աշխարհին զօրութիւններուն համը առին, թէ որ ինչանք նորէն ապաշխարութիւնով նորոգուել. որովհետեւ կրկին Աստուծոյ Որդին խաչը կը հանեն լուսնոց անձին, ու կը խայտառակեն: Երբ. 2. 4-6:

Այս համարները շատ ուսումնասիրուած են և գտնուել պարզաբանելու համար շատ աշխատութիւն մտնուած է: Եթէ կ'ուզենք յաջողիլ այս համարներն հասկնալու ճիշդին մէջ, առ երկու խորհուրդներն ընդունելու ենք. (1) Այս համարները կարգացուելու են իրենց յարակից համարներէն առանց զատուելու, այլ տնոնց հետ տանուելով: (2) Թղթին հիմնական գաղափարը և նպատակը խնամով միտք պահուելու են իրենց նախնական պայմանն այս համարներն հասկնալու: Ամբողջ թղթին նախնական նպատակն է արարողութիւններէ և կրօնական արարքին պաշտամունքէ դարձնել ընթերցողները Աստուծոյ իր վրայով տուած յայտնութեան և մարդոց փրկութեան համար ըրած պատրաստութեան ուղիին ու ներքին բնութեան:

Ահա այս հատուածին կապակցութիւնը յարակից համարներուն հետ: Ոգեւորեալ փակաղիծ մըն է՝ առաքելային ամբակուս և զօրեղ ձեռնարկութեան մէջտեղ նկատմամբ Քրիստոսի եղական, հոգեւոր և յաւիտենա-

կան քահանայութեան և մարդոց համար քաւարար գործին: Նախորդ գլխուն վերջին համարներուն մէջ առաքելային բաւ, Պէտք էր որ դուք մինչեւ հիմա հոգեւոր ճշմարտութիւն սորվեցնող ըլլայիք, բայց փոխան առորդեալ դուք պէտք ունիք սորվելու, և քրիստոնէական վարդապետութեան առաջին սկզբունքները սորվելու: Պէտք էր որ հաստատուն կերակուր ունէիք, բայց դեռ կաթ միայն կարող էք ուտել, երախայի կերակուր: Ապա կու գան վերոյիշեալ համարները որ հիմա մեր ուշադրութիւնը կը դրուեն: Անոնցմէ անմիջապէս ետեւ ալ մինչեւ 2. գլխուն վերջը ամենայն կորովով կը ձգնի առաքելային խթան և գրգռել ընթերցողները որ յառաջ երթան թէ՛ հոգեւոր փրկութեան մէջ, թէ՛ քրիստոնէական առաքելութեան մէջ: Եւ ապա է. գլխուն մէջ կը վերսկսի թղթին մասնաւոր ձեռնարկութիւնը, այն է՝ ապացուցումը Քրիստոսի կատարելութեան և այն մեծ գործին զոր կատարեց մարդոց համար: Վերոյիշեալ համարներուն մէջ մեր ճշմարտապէս դարձի եկած ըլլալուն կամ չըլլալուն փոխան փնտրուելու ենք, թէ ուրաջութեան փոխանդին դէմ ազդարարութիւն մը, կամ նկարագրի հաստատութեան յայտարարութիւն մը: Այդ փորձը, ազդարարութիւնը և յայտարարութիւնը, ամէնքն ալ հոգ են և կարեւոր են: Բայց կայ նաեւ հոգ աւելի խոր և աւելի կարեւոր վարդապետութիւն մը, որ Քրիստոսեան գերաւորեալ և առաւելու է մէջ առաքելային խթան և գրգռել ընթերցողները որ յառաջ երթան թէ՛ հոգեւոր փրկութեան մէջ, թէ՛ քրիստոնէական առաքելութեան մէջ: Դիտեցէք, առաքելային կը ներկայացնէ զայս իբրեւ ինչպէս: Լոկ յորդոր կամ պատուէր չտար մեզ ատոր նկատմամբ: Կը վարուի ատոր հանդէպ ճիշտ ինչպէս պարտադրանք մը պիտի վարուէր տունիկի մը հետ: Այս տունիկն այլեւս չաճիր: Այս կը նշանակէ թէ մեռնելու վրայ է, իր մաշուած սկսած է: Ամէն կենդանի բաներու մէջ, երբ աճումը կամ զարգացումը կը դադրի, մաշում և մահ այն առեւ կը սկսին իրենց գործը: Դիտեցէք զայդ ցորենի ցողունի մը վրայ: Նախ կու գայ արմատներուն աճումը հողին մէջ, ապա կ'սկսեն տեւելը, ապա փոքրիկ և հիւթալից ցողունը, ապա կ'աւելի կանաչ հատիկները, և ապա, երբ ալ չկայ ծաւալի աճում դէպ ի վեր կամ վար, կու գայ հասունանալու գործողութիւնը, և երբ այս կը լրանայ, մաշումը կը սկսի անմիջապէս:

Նոյնպէս ալ է անասնական աճման մէջ: Երբ ձին, զոր օրինակ, կը հաւնի իր լման մեծութեան, այն առեւ կու գայ ոսկրի, մկանի և ջիղի այն կարծրացումը, թիզիքական բաղանդով կազմել այն սնդաղումը, որ նոյնքան իրապէս աճում է որքան նախադրյալ տարիներու մէջ տեսնուածը: Նմանապէս մարդուն մարմնական աճումը յստի կ'ընթանայ: Քսան տարեկան հասակին մէջ լրանալէ շատ հետո է այն: Մտային աճումը ալ աւելի ուշ կը հասնի կատարելութեան: Ստուգիւ մարդ մտաւորապէս լիովին աճած չըլլար իր յիմներորդ տարիէն առաջ: Իսկ անմահ հոգիին աճումը եւս աւելի յամրօրէն կ'ըլլայ: Նկատենք յօդուածին գլուխը գրուած համարներուն կարեւոր վարդապետութիւններէն մէկը քանի: 4. Քրիստոսեան վարդապետութեան բանալին երբ քրիստոնէական օրչափ վարդապետութիւն կը գնէ «առջի սորվելիքներու» կամ տարրական վարդապետութեան այս գաղափարը գին մէջ, զոր հասուն քրիստոնէական իր ետեւը

ձգելու է դէպ յառաջ դիմելու պահուն. կամ նմանութիւնը փոխելով, նկատելու է իբրեւ «հիմ» միայն, որու վրայ պիտի կանգնուի ներդաշնակ շինուածք մը: Կը յիշէ, նախ, վարդապետութիւնը թէ լոկ գործքերը, կատարուած անոր համար որ օրինաց մէջ հրամայուած են, չունին ինքնին ունէ կենսականութիւն, «մեռած գործքեր» են: (Առաքելային մեղքեր ըսել չուզեր «մեռած գործքեր»ով): Ներկորդ, ապաշխարութիւն կամ ձեռնական այսպիսի գործերէ դարձ դէպ ի հաւատք, հաւատք առ Աստուծոյ, վստահութիւն ինչ: Երբորդ, մկրտութեան և «ձեռք դնելու» այսինքն ձեռնադրութեան, եւն. վարդապետութիւնը: Զորորդ, յարութեան վարդապետութիւնը: Հինգերորդ, դատաստանին և գալու հատուցումներուն վարդապետութիւնը: Ասոնք ամէնը, կ'ըսէ առաքելային, տարրական վարդապետութիւններ են, որ միանգամ ընդ միշտ սորվուելու և նկատուելու են իբրեւ սկիզբ կամ սկզբունք, իբրեւ նախնական գործ վարժարանին, որմէ պէտք է դիմել յառաջ և դալ «Կրթութեան» որ քրիստոնէական ամէն տեսիլ և ճիգի կէտ նպատակին է:

2. Ինչ որ հոգեւոր է՝ ինչպէս և արդարեւ ամեն բանէ գերազանցելու աւելի յարգ և հարգութեան հանդէպ: Այս խորհուրդն անմահութիւն է, բայց գերազանց ստիպողութեան և ազդուութեան նկատուելիքով ներկայուած է այն համարներուն մէջ, որոնց վրայ կը գրենք հիմա: Թերեւս այս նկատուելիքուն ամենին ուշադրաւ է վարդապետական հաւատքի բաղդատական անկարեւորութիւնը: Կարեւոր, շատ կարեւոր, է որ քրիստոնէական ճշմարտութեան վրայ մեր ըմբռնումը, թէեւ անկատար, ըլլայ սակայն ուղիղ ու ճշմարիտ բոլորովին: Բայց միտքով չէ որ մարդն յաւիտենական կեանք կը ստանայ: «Մարդ կը հաւատայ մէկը արդարանալու»: Անկարեւոր չենք համարիր քրիստոնէական վարդապետութեան պաշտօնական յայտարարութիւնները: Ոչ ալ կը համարենք թէ անարգելու և մերժելու ենք զանոնք, ըստ օրինակի ումանց, իբրեւ հրահանգութեան գուռ մարդկային ձեւեր: Բայց այս համարներն անտարակոյս կը սորվեցնեն թէ մկրտութեան, ձեռնադրութեան և հանդերձեալ կեանքի վարդապետութիւնը, մինչեւ իսկ ապաշխարութեան և հաւատքի հիմնական վարդապետութիւնները, միայն իբրեւ վարդապետութիւն նկատուելով, այս ամէնը, այնպէս կը համեմատուին ճշմարտապարգեւին» բռն իսկ Քրիստոսի, Սուրբ Հոգւոյն որ միշտ եկեղեցւոյն հետ է, Աստուծոյ կենդանի խօսքին և «գալու աշխարհին զօրութիւններուն» ինչպէս երախայի ուտելիքը չփախաւ ուտելիքին, կեղեւը՝ կորիզին, ձեւը՝ իսկութեան, մարմինը՝ հոգիին, ժամանակաւորը՝ յաւիտենականին, անցաւոր բաները՝ յաւիտենականին անանց հոգեւոր ճշմարտութիւններուն:

Առ Երբայեցիս ամբողջ թղթին է ներշնչուած եզական և նշանաւոր գրութիւն մը, որ նպատակ ունի ապացուցանել Հին Կտակարանի ծէսերուն և արարողութիւններուն, զոհերուն և տաճարի պաշտաման ժամանակաւոր բնութիւնը և աշխարհի վրայ Քրիստոսի կողմէ կատարուած գործին նմանութիւնը և դերադանց արժէքը: Նմանապէս Լուսն վրայի Քարոզը (Մատ. Ե., 2., է.) կը ցուցնէ Մովսէսի օրէնքին ձեռնարկութիւնը և անբաւականութիւնը, կը ցուցնէ թէ ինչպէս խորացուց և ընդարձակեց Քրիստոս անոր

սկզբունքները եւ ազգել տուաւ հողին ներքին խորհուրդներուն եւ զգացումներուն :

Մեր օրով շատեր կը փորձեն ցուցնել թէ նիւթ եւ միտք մէկ են , նոյն օրէնքի տակ , եւ նոյն ու նման իրենց վերջին վերլուծման մէջ : Լաւ կ'ըլլայ այս մասին դաս առնել վաղեմի Յոյն իմաստասէր Պլատոնէ : Այնչափ ազգութիւնն պարզեց ու պաշտպանեց ան , նիւթին բաղադրամասն , մտքին գերազանց հեղինակութիւնը , յարգը եւ « շլուծիւնը » որ իր տեսութիւնները անկորուստ կը մնան մինչեւ ցայսօր : Մարդուն ոգին մարդուն նիւթական մարմինէն տարբեր ծագում եւ շատ տարբեր վախճան ունի : Ոգին Աստուծոյ կու գայ եւ Աստուծոյ կը դառնայ : Մարմինը երկրէն է՝ հողէն , եւ հողին կը դառնայ : Սոյնպէս ամէն արարողութիւն , ամէն արտաքին պաշտօն , անցաւոր է : Ոգին կեանքը , անոր գործունէութիւնը , ընտրութիւնները , սէրերը միայն , վեր են զգայութիւնէ , ժամանակէ , եւ յաւիտեակէն :

ՔՈՒՊԱՅԻ ԶԵԱՀԱՂՈՐԾՈՒԱԾ
ՀԱՐԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ
(Սպէնիէթի Ա.Բրէլը)

Քուպայ միայն կերպով Միացեալ Նահանգներուն մէկ մասը ըլլայ թէ ոչ , Ամերիկեան ուղեղը եւ զբամազութիւնը մեծապէս պիտի նպաստէ հարստութեանց ցարդ շատ մը անձանց թաղիւններու բացման , եւ կըզլին , որ այսքան ժամանակ տալիս ապեցաւ յստի կառավարութեան մը երեսէն , կրնայ ակնկալուիլ թէ պիտի ծաղկի վարդի պէս : Դարուս մէջ հաւանաբէն օրինաւոր եւ իմաստուն աշխատութեամբ ստակ շահելու համար աւելի խոստմնալից դաշտ մը ներկայացած է՝ Ամերիկացի երիտասարդներուն քան « Անթիլեանց Մարգարիտը » , հիմա երբ Սպանիական հարստահարութեան վերջին հետքերը աներեւոյթ եղած են :

Սինչ չաքարը եւ ծխախոտը Քուպայի զլլաւոր առեւտրական արտադրութիւններն եղած են , ընդհանրապէս քիչ ծանօթ ուրիշ արտադրութիւններ ալ շուտով կարեւորութիւն պիտի ստանան : Քուպայի հողն ու կլիման գերազանցապէս կը յարմարին Արեւադարձային բոլոր պտուղներուն եւ բանջարեղէններուն մշակութեան : Արդեամբք այս արտադրութիւնները այնպէս առատօրէն եւ քնական կերպով կ'աճին հոն , որ բնիկները իրենց առանին բոլոր պէտքերը ձեռք կը բերեն առանց ճիգերու : Պանանանները , իբրեւ վայրի տունկեր , կ'աճին չափազանց ճոխութեամբ , բաց տեսակը խեղճ է եւ կը կարօտի պիտական մշակութեան միայն , Միացեալ Նահանգներուն մէջ ներմուծուած բեւե տեսակի հաւասարելու համար : Մենք իբր 15,000,000 ողկոյզ պանանա կը ներմուծենք ամէն տարի այս երկրին մէջ (Ամերիկա) , եւ Քուպայումէնը կրնայ արտադրել առանց ծախքի : Հաւանօրէն պանանան , ըսքո ընկուղէն ետքը , ամենէն ընտիր պտուղն է աղքատներու համար : Առանց շատ մշակութեան կ'աճի , հետեւապէս ծոյլին ալ պտուղն է : Բայց նարինջներուն եւ անանասներուն խնդիրը տարբեր է բոլորովին : Այս երկու պտուղները մշակութիւն կը պահանջեն , եւ խնամոտ հոգածութիւն տուելիքուն տնկուելէն մինչեւ պտուղներուն շուկայ տարուիլը :

Քուպայիք եւ Սպանիայիք երբեք չէին ուղեր վճարել անանասներուն եւ նարինջներուն առատ ըլլալուն հարկաւոր աշխատութեան եւ խնամքին փոխարէն : Պատե-

րադմէն շատ մը առաջ այդ ճարտարութեամբ Ամերիկացուց ձեռքն անցաւ , որոնք կանոնադրապէս մշակեցին քանի մը պարտէզներ , եւ անոնց արտադրութիւնները նաեւ ըսով Միացեալ Նահանգները տարին : Նարինջներու պարտէզ ունեցող բնիկները պտուղները կը հաւաքէին ցնցելով ծառերը եւ կամ ձողերով ծաղկելով անոնց ոտները : Այս կերպով հաւաքուած եւ նաեւ դրուած պտուղները քնակաճապէս խեղճ վիճակի մէջ կը մտնէին այս երկիրը եւ բեռան կէսը շուկեաւաներուն մէջ փած կը գտնուէին : Նարինջները տակաճներու մէջ կը ծրարուէին , բոլորովին անհոգ ըլլալով անոնց փափուկ յատկութիւններու մասին , եւ նուազ կանոնադրութիւն կը պահուէր այս գործին մէջ քան զոր Ամերիկացին պիտի պահէր վաճառութեաներուն համար :

Բնական է որ այսօրինակ պայմաններու տակ նարինջները Միացեալ Նահանգները նաեւ փոխադրելու գործը շահաւոր չէր ըլլար : Եւ պէտք էր որ գործունեայ Ամերիկացիք ժամանակին երթային գործին մէջ մտնէին եւ նարինջները փոխելով նաեւրու մէջ բեռնէին եւ անոնցմէ ազուր շահ ձեռք բերէին : Նարինջները այնպէս դիւրաւ կ'աճին Քուպայի մէջ ինչպէս Ֆլորիտայի կամ Բալիֆորնիոյ մէջ : Նարինջի կէս վայրի հազարաւոր ծառատունկներ կը գտնուին կըզլին մէջ ցրուած , որոնք այնքան վար աւտիճանէ են որ քիչ արժէք ունին շուկայի համար : Բայց այս ծառերուն վրայ կրնայ պատուաստուիլ Ֆլորիտայի աղնիւ նարինջը , եւ երկու տարիէն կարելի է քաղել ընտիր պտուղներ առատութեամբ : Մարդ կրնայ այս բարձրիկի եղած ծառերէն հարստութիւն դիզել , ինչպէս ըրին ուրիշներ Ֆլորիտայի մէջ երբ վայրի Հնդկացին նարինջներուն արժէքը հասկցողներուն առաջինն եղան :

Քուպայի անանասները կրնան մշակուելով աղնուանալ եւ կատարելութեան հասնիլ : Փորթօ Րիքոյի համալսարանը « չաքարի կոշտ » անանասները կրնան կրկնապատիկ քանակութեան հասնիլ Քուպայի մէջ : Մարդիկ երբեք չէին խորհեր թէ ինչ ահագին քանակութեամբ եւ անորոժանամ անանասներ կրնային ստանալ արդէկ մշակութեան շնորհիւ , մինչեւ որ Լոստոնի պարտիզպանները ստացան ջերանոցներու (լիմօնըզ) մէջ մշակելով : Երկու տարի առաջ Լոստոնի ջերանոցներէն այս երկիրը բերուեցան այս չքեղ անանասները , եւ հառը մինչեւ 3, 4 տարի ծախուեցաւ : Անոնք հասարակ անանասներէն այնչափ գերազանց էին , որչափ արդի Ֆլորիտայի նարինջը գերազանց է հին Հնդկի ծառատունկներուն կէս վայրենի պտուղներէն : Կը կարծուի թէ Քուպայի մէջ այնքան ազուր անանասներ կարելի է հանել , որքան երբեք եկած են Անգղիական ուեւ ջերանոցէ : Քուպայի հողը , կլիման , եւ բոլոր ուրիշ պայմանները նպաստաւոր են պտուղներուն կատարեալ զարգացմանը , բաւական է որ տէրերը յօժար ըլլան հարկաւոր աշխատութիւնը տալ եւ խելը գործածել այդ բոլոր աղնիւ պտուղներն արտադրելու համար : Այս գիտութիւնը եւ հանձարեղ աշխատութիւնն է զոր Ամերիկացիք կրնան եւ կ'ուզեն գործադրել :

Առեւտրական մեծ արժէք ունեցող ուրիշ պտուղներ կ'աճին կը բարգաւաճին Քուպայի մէջ , որպիսի է առակի կարգ անցած կանաչ սարդենին (տէֆնէ) : Լեմոնի ծառերը շատ կը խոշորան հոն , վիթխարի բարձրութեան

կը հասնին : Եւ պտուղները կը հաւասարին համալսարանը Լա Ֆրանս լեմոնին որ Միջերկրականի եղերքէն կը բերուի : Բայց ջանք եղած չէ կանոնաւոր դրութեամբ լեմոնի ծառատունկներ մշակելու : Քոքօ ընկոյզը կըզլին բնիկ արտադրութիւնն է , եւ առանց նշանաւոր աշխատութեան կ'աճի կը բարգաւաճի անոր արգաւանդ հողին մէջ : Մաղոյի պտուղը , Շէտտօք կոչուած խոշոր նարինջը , Լայմ կոչուած շատ թթու լեմոնը , եւ նմանօրինակ կէս Արեւադարձային պտուղներ , որոնցմէ քիչ քանակութեամբ կը գտնուին Ֆլորիտայի մէջ , վայրի վիճակի մէջ եւ առատութեամբ կ'աճին Քուպայի մէջ : Քիչ ծանօթ շատ պտուղներ առ հանարակ կը գտնուին կըզլին ամէն կողմերը : Առանց շատ մասնաւոր համեր ունին , եւ մարդ պէտք է բնակի կըզլին մէջ անոնց համն ստանալու համար : Ընդհանրաւոր Քուպայէ կ'եկն շատ մը Արեւադարձային պտուղներ գործնք բաւական է որ Ամերիկացիք անդամ մը ճաշակեն եւ շատ փոքր թելի պիտի գտնեն : Անոնք կրնան մշակուիլ յաջողութեամբ ամէն ակնկալութեամբ :

Բայց եթէ պտուղները Քուպայի հողին կարեւոր արտադրութիւններն են , ինչ պէտք է ըսել բաշարեղէններուն համար : Անոնք կ'աճին եւ արդիւնք կու տան բոլոր տարուան մէջ ամէն ամիս : Թմաթէները ծովեղերքի աւաղին պէս առատ են : Թմաթէսի տունկերը երբեք չեն դադրիր ընտիր թմաթէս բերելէ : Զմեռուան մէջտեղները կարելի է գնել Քուպայի մէջ եղիպոսացորեն , կարոս (քէրէվիզ) , հաղար (մարուլ) , թմաթէս , կանկառ (էնկինար) աւելի աժան քան մեր Ամերիկեան քաղաքներուն մէջ առատուան մէջտեղերը : Բոյսերը պարզապէս կ'ուռ ճանախ տաք , խոնաւ կլիմային մէջ :

Ուստի ձմեռը շուկայի համար արտադրուած բանջարեղէնները Քուպայի ապագային մէջ մեծապէս պիտի առատանան : Արդէկ հողը աժան է եւ առատ : Զեռնարկու Ամերիկացի երկրագործ մը տասը քսան հեկտար գետին մշակելով կրնայ հանել իրեն պիտանի բոլոր բանջարեղէնները եւ բաւական բան ալ նաեւ Միացեալ Նահանգները զրկել եւ կորիկ եկամուտ մը ձեռք բերել : Քուպայի մէջ գործաւորին փոխանակ տուաւ կի՛ եղած արդիւնքէն մաս մը տալու դրութեամբ՝ պարտիզպանութիւնը աւելի քիչ զարգացած է քան նոյն գրութեամբ պտղի մշակութիւնը : Բանջարեղէնները մեր Հարաւային Նահանգներուն բանջարեղէններուն հետ մրցելու պէտք չունին , վասն զի դէպ հիւսիս զրկուելու համար անոնց հաւ գրուելու ժամանակը քնակաճապէս մեր ձեռնուան սկիզբներուն կը պատահի : Այն տեսն երբ թարմ բանջարեղէնները սրբնիկաց շուկաներով կը զրկուին Միացեալ Նահանգները , գնողներ պարտաւոր կը գտնուին մեր զլլաւոր քաղաքներէն շատերուն մէջ : Ընդհուպ կրնանք ակնկալել թէ ձմեռուկ պիտի ունենանք Մարտին եւ Ապրիլին , կանաչ լուրիւ Դեկտեմբերի եւ Յունուարի մէջ , եւ թմաթէս՝ բոլոր տարուան մէջ :

Քուպայի մէջ պարտիզպանութիւնը երկրագործի մը համար ամենապիւրին աշխատութիւնը պիտի ըլլայ : Յոյժ նուազ մշակութեամբ քան մեր պարտէզներուն եւ արտերուն մէջ ի Միացեալ Նահանգս , պտուղներ եւ բանջարեղէններ նշանաւոր քանակութեամբ արդիւնք կու տան եւ , առանց պարարտացուցիչներու , միւլենոյն հո-

ղը կը շարունակէ հանել լույսեր եւ անոնց պտուղները լիառատ եւ հրաշալի բեղմնաւորութեամբ:

Քուպայի սոխերը եւ փաթաթէսները հաւասար են Պէրմուտայէ բերուածներուն, եւ կրնան նստով Միացեալ Նահանգները բերուել Պէրմուտայէ բերուածներուն համար եղած ծախքէն աւելի քիչ ծախքով: Քանի մը տարիներ յետոյ Ամերիկեան ուղեղը եւ ճարտարուեստը պիտի կրնայ իր ձեռքն անցնել Արեւադարձային պտուղներուն եւ ձմեռնային բանջարեղէններուն մեծ մասին մշակութիւնը եւ առեւտուրը, որոնց այժմ մեծ մասով կը տիրեն Ամերիկեան Հնդկի պարտիզպանները:

Դիւրաւ կրնայ երեւակայուել թէ երբ Քուպայի թաղուն ճարտարուեստներուն բոլոր այս դարգացումները տեղի ունենան, ինչ պիտի ըլլայ արդիւնքը մեր ծովեզերեայ առեւտուրներուն եւ արհեստներուն վրայ: Արդէն քանի մը նոր շոգենաւային գիծեր կը պատրաստուին, հիմա պատրաստման վերջանալէն ետքը, Քուպայի հետ ակնկալուած վաճառականութեան համար: Նաւերով ապրանք ղրկողներու կարծիքն այն է թէ կղզւոյն հետ վաճառականութիւնը, երբ անգամ մը սկսի, արագ պիտի դարձանայ, եւ նոր ճարտարուեստներ երեւան պիտի ելլեն այնպիսի դարմանալի արագութեամբ, որ անցեալին մէջ բուն մեր Արեւմտեան Նահանգներու վաճառականութեան մեծաշառաչ համբաւը պետի նսեմանայ բոլորովին:

Բայ ի պտուղներու ճարտարուեստէն, կ'աւելնակալուի թէ, Քուպայի հանքերն ալ արտասովոր հասոյթներ պիտի արտադրեն, եւ թէ մեր մեքենաներուն շատը պէտք պիտի ըլլան դանոնք բանալու համար: Երկաթի հանքը այնքան ճոխ է կղզւոյն զանազան կողմերը, որ պողպատ պատրաստող Ամերիկացիք անցելոյն մէջ գործանոցներ հաստատած են հոն, եւ Ամերիկեան ընկերութիւն մը իբր 3,000,000 տոլար յատկացուցած է Սանթիակոյի մերձակայ երկաթահանքերուն համար: Հասկցուած է թէ Քուպայի պղնձի հանքերն ալ հարուստ են, բայց անոնց պարունակութեանց իսկական ընդարձակութեան վրայ որոշ բան մը գիտցուած չէ: Լեռնային մեծ շղթաներուն մէջ, որ կղզիին կեդրոնին վրայ կը բարձրանան, ոսկի եւ արծաթ ալ գտնուած են, բայց դեռ ձեռնարկուած չէ այդ պատուական մետաղները հանելու գործին: Սպանիական իշխանութեան ներքեւ Քուպայի հանքերը երբեք կատարելապէս քննուած չեն, եւ ոչ ոք կանոնաւոր դրութեամբ երբեք ձեռնարկած է զանոնք շահագործելու:

Այսպէս Միացեալ Նահանգներու գրամատէրները եւ փորձ գործի մարդերը յոյսերով եւ ակնկալութիւններով լի են, Միացեալ Նահանգները թէ թեւարկութիւն մը հաստատուն կղզւոյն վրայ, թէ՛ ընկ ցուցնեն հայրական հողածութիւն մը, օգնելով անոր ներքին կառավարութեան որպէս զի խաղաղութիւն եւ կարգ կանոն պահուի հոն: Ամէն ինչ որ կը պահանջուի Ամերիկացիներէն, կղզիին ճարտարուեստները զարգացնելու համար, է հաստատուն վարչութիւն մը, որ երաշխաւորէ բնակչաց իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը, եւ կղզիին ստուգապէս պարզեւէ խաղաղ վիճակ մը:

Հին ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ԲԱՐՁՐ ՇԵՆՔԵՐԸ

Փրոֆ. Լանտիանի ըրած է գիւտ մը թէ Հռոմայ մէջ չէնքերու յատուկ օրէնքներ

կային Քրիստոնէական թուականութենէն շատ առաջ: Քաղաքային ստացուածներուն գնոյն բարձրանալուն համեմատ տոնուէրները ստիպեալ էին չէնքերը բարձր չինել, եւ Քրիստոսի ժամանակէն 200 տարի առաջ Հռոմայ վարձու բնակարաններուն բարձրութիւնը սոսկում կ'ազդէր անոնց որ հանրային ապահովութեան խնամքն ստանձնած էին:

Հռոմայ պատմագիրները, ատենախօսները եւ բանաստեղծները յաճախ ակնարկութիւններ կ'ընեն Հռոմայ վարձու բնակարաններուն ահռելի բարձրութեանը, բայց որոշ ըսած չէին թէ քանի՞ ոտք էր այդ բարձրութիւնը, մինչեւ Օգոստոսի օրերը, երբ Ծերակայտը հրատարակեց օրէնք մը որ սահման կը դնէր նոր չէնքերուն բարձրութեանը, 60 ոտք փողոցին ճակատը, բայց առանց բան մը ըսելու ետեւի կամներսի կողմերու չէնքերուն բարձրութեան վրայ: Այսու ամենայնիւ գիտենք թէ ներսի կողմերու չէնքերուն բարձրութիւնը շատ անգամ փողոցի ճակատի չէնքերուն բարձրութենէն քանի մը յարկ աւելի կ'ըլլար: Այնպէս որ երբ մէկը հեռուանց, զոր օրինակ ընդարձակ տեսարանի մը վրայ նայող տաճարի մը գմբէթէն, նայէր Հռոմայ վարձու բնակարաններուն՝ շարք մը դարաստիկներու (թէրացա) երեւոյթը կը ներկայանար. ետեւի կողմը ամենէն բարձր, եւ հետզհետէ ցած յարկեր դէպի ճակատը:

Օգոստոս կայսեր այս օրէնքը նոր չէնքերու կը պատկանէր, այժմու նման, յարգանք ցուցնելով արդէն շինուած չէնքերուն: Այս Հռոմէական չէնքերուն՝ փողոցի բերանը գտնուող յարկերուն թիւը առ հասարակ տասը տասներկու էր, իսկ ետեւի կողմերուն՝ տասը չորս տասը հինգ: Ամենէն ցած յարկերուն բարձրութիւնը ութ տասը ոտք էր, բայց այդ ժամանակի մատենագիրներէն առնուած տեղեկութիւններուն նայելով կը թուի թէ յարկերուն բարձրութիւնը աստիճան առ աստիճան կը պզտիկնար քանի վեր ելլէին գետնէն, այնպէս որ ամենէն վերի յարկերը բնակող վարձակալները շատ յաճախակի չէին կրնար կանգուն գիրքով կենալ:

Թէ յարկերուն բարձրութիւնը երբեք 3 ոտքէն շատ մը պակաս կ'ըլլար, կը ցուցուի Փոմպիէի մէջ եղած գիւտերէն: Հոն տեսնուած է բնակիչի տան մը 4 ոտք 3 մատ բարձրութեամբ մէկ յարկը ուր հաւանօրէն աղքատիկ վարձակալներ կը բնակէին: Անոր բնակիչի ըլլալուն ապացոյց է սա իրողութիւնը որ հոն կը գտնուէին բոլոր կահ կարանքը որ Հռոմայեցի ընտանիքի կը պատկանէին. խոհանոցի գործիքներ, անկողիններ, աթոռներ, հայելիներ, սանտրեր, վերձիններ եւ ուրիշ բաներ: Ասոնք, որովհետեւ ընտանեաց անդամներուն ոսկորներուն հետ խառն կը գտնուէին, անժխտելի ապացոյց կ'ընծայեն թէ այդ սենեակները բնակիչի էին: Ամենայն հաւանականութեամբ Հռոմայ թաղերուն մէջ վարձակալներու յատուկ հաղարուոր այսպիսի սենեակներ կը գտնուէին, որոնք Փոմպիէի այս սենեակներէն բարձր չէին. եւ արդարեւ մէկէ աւելի Հռոմայեցի բանաստեղծներ կ'ակնարկեն բնակարաններու, որոնց մէջ պէտք էր «սողոսկիլ» Այս բառը թերեւս փոխաբերական նշանակութեամբ գործածուած չէ, եւ բառական իմաստով կը ցուցնէ ներս մտնելու կերպը:

Թէ Հռոմայ վարձակալներու համար կանոնցուած տուններուն բարձրութիւնը առ նուազն 100 ոտք էր փողոցին ճակատը եւ

հաւանօրէն 125 մինչեւ 150 ոտք՝ ետեւի կողմերը, ստոյգ է մինչեւ այն ժամանակին համար երբ հրովարտակ մը կը սահմանաւորէր ճակատի բարձրութիւնը 60 ոտք: Եթէ վերի յարկերը Փոմպիէի յիշեալ տան յարկէն բարձր չէին, Հռոմայ վարձակալներու յատուկ չէնքերը կրնան աւելի թուով յարկեր պարունակած ըլլալ քան արդի պաշտօնական չէնքերը:

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ԼԵՁՈՒՆԵՐԸ

Սպանիացի միսիոնար մը որ 18 տարիներ բնակած է Փիլիպպեան կղզիներուն մէջ, կ'ըսէ թէ հոն չգտնուիր լեզու մը զոր խօսին բոլոր կղզիներուն բնակիչները, այլ իւրաքանչիւր նահանգ իրեն յատուկ լեզուն կամ գաւառաբարբառն ունի: Այս գաւառաբարբառները ունին սակայն խնամութիւն մը իրարու հետ, նման այն խնամութեան որ կայ Լոմպարտիոյ, Սիկիլիոյ եւ Թոսքանայի իտալերէն գաւառաբարբառներուն մէջտեղ: Լուծոն կղզիին մէջ վեց գաւառաբարբառ կայ, որոնցմէ ոմանք կը խօսուին միւս կղզիներուն մէջ ալ: Ամենէն ընդհանրացածներն են Թակալայի եւ Պիլապայի գաւառաբարբառները: Վերջինը շատ կոշտ է, բայց առաջինը աւելի յղկեալ է եւ մոտեւոր յատկութիւններ ունի եւ այն աստիճան որ կաթոլիկ միսիոնար մը, որ կղզիներուն վերաբերեալ ամէն բանի կատարեալ տեղեկութիւն ունի, սովոր էր ըսել թէ Թակալայի լեզուն աշխարհիս գլխաւոր չորս լեզուներէն առաւելութիւններն ունի: Թէ խորհրդաւոր է եբրայեցիներէն նման. թէ Յունարէնին յօդերն ունի. թէ Լատիներէնին չափ սիրուն եւ ճոխ է, եւ թէ իտալերէնին պէս կը յարմարի քաղաքավարական ձեւերու եւ խօսակցութեան:

Բնիկները երեք ձայնաւոր միայն կը գործածեն, եւ միայն տասներկու բաղաձայն ունին, զորոնք տարբեր տարբեր կը հնչեն՝ անոնց վրայ կամ ներքեւ կէտ մը դնելով: Եւրոպացիներէն սովորած են ծախէն դէպ աջ գրել, փոխանակ վերէն վար գրելու, ինչպէս կը գրէին առաջ: Առաջ արմաւենիի տերեւը կը գործածուէր թուղթի տեղ եւ երկաթ սլաք մը՝ գրչի տեղ: Գիրը թղթակցութեան համար միայն կը գործածեն, վասն զի գիտութեան կամ պատմութեան գիրքեր չունին: Միսիոնարները կրօնական գրութիւններ տպագրած են կղզիներուն այլեւայլ գաւառաբարբառներովը:

Մորուքեան կղզեաց բնիկները իրենց բարեկամներուն հետ թղթակցելու շատ հաճելի կերպ մը ունին: Ձանաղան գոյներով ծաղիկներէ վուռն մը կը շինեն, ծաղիկներն այնպէս մը շարելով որ ընդունողը քննելով անոնց զանազանութիւնները եւ շուքերը (որ նշանադրներ կը ցուցնեն), կը հասկնայ թէ իր բարեկամը ինչ ըսել կ'ուզէ:

ԵԼԵԿՏՐՈՆԱԳՐԻ ԿԱՌՔԵՐ

Գաղղիոյ մէջ կատարեալ յաջողութիւն ունեցած են ուղեւորներու յատուկ երկտորաշարժ եւ քարիւղով շարժող փողոցի կառքերը: Ամերիկայի մէջ այդ տեսակ կառքեր ընդհանրանալու վրայ են: Երկտորաշարժ կառքերէն ձեռք բերուած լուսադրոյն արդիւնքները կը ցուցնեն թէ իբր 1 1/4 ձիու ոյժ կը մատակարարուի 2,000 լիպրա ծանրութիւն մղելու համար հասարակ հարթ ճամբաներու վրայէ ժամը 10 մղոն: Ոյժի այս սպառումը չնչին բան մըն է բաղադրելով ասոր երկու եւ մէկ երրորդ անգամ ոյժին որ կը սպառի երկա-

թուղիներու վրայ միեւնոյն դործին համար։ Ըսել է թէ անոր մեքենաները աղէկ կատարելագործուած են, նաեւ թէ բախոցին կազմակերպութիւնը խնամով յարմարացուած է կառքին ամբողջ ծանրութեանը, եւ ճիշդ բաւական է ճամբորդութեան համար։ 25 մղոն տեղ կտրելու համար 3,000 լիպրա ծանրութիւն ունեցող Հէնսլմեան կառքի մը բախոցին ամենէն մեծ ծանրութիւնն է 1,200 լիպրա, մեծագոյն արագութեամբ ժամը 12 մղոն եւ միջին արագութեամբ 6 մղոն երթալով։

Ասոր կրկին հետաւորութիւնը դացող կառք մը կրնայ շինուիլ գլխավորութեամբ, բայց պէտք է որ անոր կրկնապատիկ ծանրութիւնն ունենայ, որպէս զի յարմարի կրկնապատիկ բախոցին։ Կառքի այս ձեւը կը շինուի ժամը 6էն մինչեւ 12 մղոն արագութեան համար։ Բայց կարելի է շինել կառք մը որ ժամը 30 մղոնի մօտ ճամբայ առնէ, թէպէտ ի հարկէ պիտի չինուի մրցման համար եւ ոչ թէ փողոցներու մէջ երթեւեկելու համար։ Փորձուած է թէ Հէնսլմեան կառքի մը համար մէկուկէս ձիու ոյժ ունեցող երկու շարժիչներ, իւրաքանչիւրը 172½ լիպրա ծանրութեամբ, բաւական են եւ անիւները վայրկեանը 1,350 թաւալում կ'ընեն ամենէն մեծ արագութեան ժամանակ։

ԲԱՐՍԵՂ ԿԵՍԱՐԱՅԻ

Փոքր Ասիոյ Պոնտոսի եւ Կապադովկիոյ նահանգները քրիստոնէական պատմութեան մէջ կարեւոր տեղ կը բռնեն շատ կանուխէն։ Այդ կողմերու Հրեաներուն Աւետարան քարոզուեցաւ Պետրոսէ Պենտեկոստէի օրը, եւ անտարակոյս բարի լուրեր տարին անոնք իրենց տեղերը։ Նոյն առաքեալը իր առաջին ընդհանրական թղթին մէջ խօսք կ'ուղղէ նաեւ այդ կողմերու հաւատացեալներուն։ Յետոյ քանի մը դար Աւետարանի լոյսը շարունակեց փայլիլ անոնց մէջ այլազան փայլով մինչեւ որ չորրորդ դարուն սկիզբէն քիչ ետքը կը գտնենք Կեսարիոյ, այսինքն Կապադովկիոյ ոստանին, մէջ փաստաբան եւ հետաքննութեան գլխաւոր ուսուցիչ մը, մեծահամբաւ եւ բաւական հարուստ, Բարսեղ անուն։ Ծնողքը, որոնց տունը եւ ստացուածները Նիքսարի (Նէոկեսարիա) մօտ էին Պոնտոսի սահմանագլխէն անդին, Գիովղետիանոսի օրով շատ նեղուած էին մեծ հարածանքէն։ Հօրն անունը չենք գիտեր։ Մայրը Մաքրինա, քրիստոնէայ ճշմարիտ դիւցազնուհի մը, կ'ըսուի թէ եօթը տարի Պոնտոսի անտառներուն մէջ իր ընտանիքին հետ պահուած տեղաւ հեթանոս թշնամիներու երեսէն, Եղիայի նման մնանելով, ինչպէս յետոյ թուեցաւ անոր երախտագէտ յիշողութեան, հրաշալի ուտեստով եւ վերադառնալով հայրենի տունը եւ բնակարանը միայն Կոստանդինոսի կայսեր գահակալութեան ատեն։

Աներկիւղ քաջասրտութեան հետ Մաքրինա ունէր բարձր իմացականութիւն, եւ ջերմ բարեպաշտութիւն։ Քրիստոնէական ճշմարտութեան դասերը սորված էր Նիքսարի առաջնորդ Գրիգորիոսի աշակերտութենէ։ Գրիգորիոս ալ աշակերտած էր մեծին Որդիինսի։ Այսպէս Մաքրինա սորված էր ամէն բանէ աւելի յարգել Աստուծոյ յայտնուած Խօսքը իբրեւ միակ կանոն հաւատքի։ Իր որդին Բարսեղ ամուսնացաւ Էմէլիայի հետ։ Աս ալ լաւ ընտանիքէ սերած քրիստոնէայ օրիորդ մ'էր, բարձր նկարագրի տէր եւ ուսեալ, եւ Սուրբ Գրոց ջերմ սիրահար։ Ունեցան տասը զաւակ, որոնց ամե-

նէն մեծը Մաքրինա անուանուեցաւ Պոնտոսի բարի մեծ մայրին անուամբ։ Երկրորդն էր Բարսեղ, որ ծնաւ իր 329ին եւ է այս յօդուածին նիւթը։

Այս բարի ընտանիքին զաւակներն իրենց կանուխ հասակէն կրթուեցան յարգել Սուրբ Գիրքը։ Կրտսեր Մաքրինայի համար կը պատմուի թէ տասներկու տարեկան հասակին մէջ կարող էր գոց ըսել ամբողջ Սաղմոսագիրքը, եւ զիտէր Առակաց գիրքին մեծագոյն մասը։ Բարսեղ իր տղայութեան ատեն զրկուեցաւ իր այրիացեալ մեծ մօր, եւ անոր խնամքին տակ մեծցաւ Նիքսարի մօտ գիւղի մը մէջ։ Երէջ Մաքրինա եւ Էմէլիա, ճշմարիտ յաջորդներ Լաւողեայի եւ Եւսիկէի, անգիտակցաբար կրթեցին իրենց Տիմոթէոս պատանին բարձր եւ վառաւոր ծառայութիւն մատուցանելու Քրիստոսի եւ անոր Եկեղեցոյն։

Երէջ Մաքրինա մեռաւ երբ Բարսեղ տասներեք տարեկան էր։ Բարսեղ պահ մը իր հօր քով կրթուեցաւ ի Կեսարիա։ Յետոյ գնաց Կ. պոլիս, ուր կ'ըսուի թէ, թէեւ ստուգութիւնը վստահելի չէ, ունկնդիր եղաւ Լիբանիոս հեթանոս մեծ հետադիմ, որ յետոյ եղաւ Յովհան Ոսկեբերանի դաստիարակ։ Հետեւեալ տարին շատ տխուր տարի մը եղաւ Կեսարիաքանակ ընտանիքին։ Հայրը Բարսեղ մեռաւ 349ին։ Դուստրը Մաքրինա, որ կը պատմուի թէ սիրուն էր թէ՛ կերպարանքով, թէ՛ նկարագրով, նշանուած էր երիտասարդ փաստաբանի մը որ ամէն կերպով արժանի էր անոր սիրոյն։ Բայց ամուսնութեան համար որոշուած ժամանակէն քիչ առաջ յանկարծակի մեռաւ խօսեցեալը, եւ վշտացեալ օրիորդն այնուհետեւ նուիրուեցաւ իր մայրը խնամելու եւ որբացեալ ընտանիքին պոտիկները կրթելու գործին։ Մայր եւ աղջիկ գոցին գիւղ բնակիլ եւ քիչ քիչ իրենց շուրջ հաւաքեցին իրենց նման սգաւոր ուրիշ կիներ, որոնք իրենց կեանքերը նուիրեցին կրօնական երկրպագութեան եւ գործօն բարեգործութեան։ Միանձնական զրուցութիւնը դեռ ծաղկած չէր։ Աշխարհէ այս մեկուսացումը եւ կրօնական նպատակներով այս հաւաքումը ինքնայօժար գործեր էին բարեպաշտ հոգիներու, որոնք չէին գիտեր թէ այս ընթացքն ինչ եղք պիտի ունենար յետոյ։

Միեւնոյն ժամանակ Բարսեղ գացած էր Աթէնք, որպէս զի նշանաւոր վարժարաններու մէջ ուսում առնէր։ Հոն գտաւ Կապադովկացի հին դպրոցակից մը, որ նոյն նպատակաւ գացած էր այդ նշանաւոր քաղաքը։ Դպրոցական այդ ընկերն էր հայրենի դաւառին, Կապադովկիոյ, հարաւարեւմտեան մասին Նազիանզոս աւանին առաջնորդին օրդին Գրիգորիոս։ Երկու պատանիներն իրարու յարեցան եւ շուտով մտերիմ բարեկամներ եղան։ Դաւթի եւ Յովնաթանի նման այս երկուքը սրտակից եղան բայց նկարագրով եւ ձիրքերով շատ տարբեր էին։ Բարսեղ ծանրաբարոյ եւ խոհուն էր, սրտաւետ եւ կամքով անդրդուելի։ Գրիգորիոս աշխոյժ էր եւ նախանձայոյզ, բանաստեղծի գիւրդաղած ընթերցամբ։ Երկուքն ալ եռանդով սկսան ատենել տեղւոյն ուսումները, եւ այդ տարիներու հաճելի յիշատակներէն, զորս շատ ուշ պատմած է Գրիգորիոս, կ'իմանանք այն յարգանքը որ սկիզբէն կը մատուցուէր Կապադովկացի այդ երկու բարեկամներուն։ Ասոնց խնայուեցան մինչեւ իսկ այն սովորական կատակները եւ աղմկալից խեղդատակութիւնները, ո-

րոնց կ'ենթարկուէին ուսումնարանի առաջին տարւոյ աշակերտները Աթենացի ուսանողներէն։ Շուտով Բարսեղ եւ Գրիգորիոս ճանչցուեցան իրեւ երկու անբաժանելիները։ Սենեկակից, սեղանակից, դասակից եւ գաղտնեկից եղան։ Փողոցներէն անցնելու պահուն կը հրապուրուէին անոնք ոչ այնչափ արուեստի հրաշալիքներէն, Ակրոպոլիսէ, Պարթենոնէ, Աթենա Պալլասի հսկայ անդրիէն որ իր բարձունքէն կ'իջնէր հպարտ քաղաքին, որչափ իմաստութիւն ստանալու, մանաւանդ Աստուծոյ ծառայելու պատենուութիւններէն։ Արձաններ, տաճարներ, սենդաններ ուրիշ բաներ չէին այս երկու բարեկամներուն համար, բայց եթէ անկեալ կուսպաշտութեան մը յիշատակարաններ։ Խղճալով կը տեսնէին թէ ինչպէս անցելոյն մեծափառ արարողութիւնները նսեմացած եւ վերածուած էին լոկ ձեռնածութեան եւ կախարչութեան։ «Քաղաքին երկու փողոցները միայն գիտէինք», կ'ըսէ Գրիգորիոս, «առաջինը եւ պատուականագոյնը այն է որ կը տանի եկեղեցիները եւ Աստուծոյ սեղանին պաշտօններուն։ Միւսը, զոր սակայն այնչափ չէինք սիրեր, կը տանի հանրային վարժարանները եւ գիտութիւններու ուսուցիչներուն։ Ուրիշներու կը թողէինք թատրոններու, խաղերու, եւ անսուրբ զուարճութեան վայրերու փողոցները։ Մեր մեծ հոգն էր սրբութիւն, մեր մեծ նպատակն էր քրիստոնէայ կոչուիլ եւ ըլլալ։ Ասոր մէջ կը փնտռէինք բոլոր մեր փառքը»։ Թէ Բարսեղ սրտով դժգոհ էր լաւագոյնէն զոր Աթէնք կարող էր ընծայել, յայտնի է անոր բարեկամին մէկ ուրիշ խօսքէն։ Կ'ըսէ թէ Աթենքի ուսումը եւ փայլը ասին վայելք էին անոր համար։ Թէ յետոյ այս բաները շահագործելու գաղաւթը գտաւ ան՝ կը հաստատուի այն ուղեւորով զոր գրեց Կեսարիոյ երիտասարդներուն, եւ որու խորագիրն էր Ընթերցում Հեթանոսներու Գրոց։

Աթենքի մէջ հինգ տարի մնալէ ետեւ Գրիգորիոս եւ Բարսեղ պատրաստուեցան վերադառնալ Կապադովկիա, բայց ուսուցիչներ եւ աշակերտակիցներ զգացման այնպիսի ցոյցեր ըրին անոնց որ առաջինը թուողոց իր որոշումը եւ քանի մը ամիս եւս կեցաւ։ Իսկ Բարսեղ «արցունքներու եւ ողջագուրումներու մէջ» բաժնուեցաւ դնաց եւ դարձեալ հաստատուեցաւ Կապադովկիոյ մէջ։ Ընտանիքին անդամները ցրուած էին։ Մայրը եւ երէջ քոյրը կը բնակէին դեռ գիւղը։ Նաւկրատիոս իր երկրորդ եղբայրը Կեսարիոյ մէջ իբրեւ հետադիմ փայլիլ սկսելէ ետեւ յանկարծ քաշուած էր լեռները եւ հոն խեղճ ու խեղճաբար մարդոց ապաստանարան մը բացած էր։ Երրորդ եղբայրը Գրիգորիոս, յետոյ Նիւսայի առաջնորդ, դեռ փիլիսոփայութիւն եւ հետաքննութիւն կը սորվէր Կեսարիոյ մէջ առանց կրօնաւորութեան հակում ցուցնելու տակաւին։ Կրտսերագոյն եղբայրը Պետրոս կը մնար Էմէլիայի եւ Մաքրինայի խնամքին տակ։ Ան ալ յետոյ եղաւ առաջնորդ Սեբաստիոյ։ Մնացեալ քոյրերն այդ միջոցին կամ քիչ յետոյ իրենց արժանի ամուսիններ գտան։

Ընտանեկան այս խմբին մէջ եկաւ մտաւ 26 տարեկան յաջող ուսանողը, Աթենքի ընկերներէն եւ դասաւանդներէն նոր ելած, ուրախ իր ուսումներուն վրայ, բարձր տեսնելով վառուած, եւ համբաւ մը հանել հաստատ որոշած։ Հետաքննութեան դպրոց մը բացաւ։ Կեսարիոյ պատանիները բազմութեամբ հոն փութացին։ «Միւս եւս Լիբա-

նիստ» կ'աղաղակէր ամէն մարդ, «Դէ՛ս Կրիստոս» Բարսեղ զովեաներէն զինովնալու վտանգի մէջ էր: Հաւատքի այն պարզութիւնը զոր, մասամբ թերեւս հակառակորդութեան իսկ ոգւով, տածած էր Աթենքի պերճանքներուն եւ հրապոյրներուն մէջ, կարծես պիտի կորսուէր անոր հպարտութեան զգացումներուն մէջ:

Բարեբախտաբար բնականօրէն մէջ կ'ար մէկը որ լաւ կը ճանչնար զայն: Անոր Մաքրինա քոյրը, որու հոգին խոնարհութիւն ստրկած էր իր մեծ կորուստին միջոցաւ, եւ որ տխուր փորձառութեամբ ստրկած էր երկրաւոր բաներու ունայնութիւնը, ընդ երկար եւ լրջօրէն վիճեցաւ Բարսեղի հետ: Գիտէր թէ ան ընդունակ էր երկրաւոր յաջողութենէ աւելի մեծ բանի մը հասնելու, ուստի յորդորեց զայն վճռապէս եւ հրապարակաւ Յիսուսի հետեւիլ իրրեւ այնպիսի մէկը որ արդէն համոզուած էր անոր իրաւունքներուն: Քրոջ այս ջերմ յանձնարարութիւններուն մեծ ոյժ տուաւ մահն իրենց սիրեցեալ եղբոր Նաւկրատիոսի, որ իր ապաստանարանին պէտքերուն համար ձուկ որսալու պահուն խողզուեցաւ ջուրին մէջ: Վերջապէս Բարսեղ տեղի տուաւ, միջոցաւ հետաքրքիր առաջնորդ Դիանիոսէ, որմէ կարգուեցաւ յետոյ եկեղեցւոյ գրաւարդաց, եւ ապա ձեռնադրուեցաւ սարկաւազ: Այսպէս քաղաք վերադառնալէն իրր տարի մը ետքը թողով իր հրապուրիչ ասպարէզը՝ որոշեց ամբողջովին Աստուծոյ նուիրել իր կեանքը, հարստութիւնը եւ տաղանդները:

(Շարունակելի)

ՆԱՄՍԿ ՎԱՆԷ

Զանց կ'ընենք այս համակին առաջին մասը, ուր նամակագիրը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ մի առ մի բոլոր բարի հոգեւորներուն որոնք պատեցին իր վերքերը (փոխաւ), մեծթանցին իր փորձերէն եւ աղօթեցին իրեն համար:

Սեր քաղաքի մարգարտութեան մէջ, երբ տեսնուէր մանրուկը ու շատ նիհար մէկը, տունացին առածով այսպէս կ'ըսուէր. «Աշխարհ հայ է կերեր» ասի գէյն է դողացեր:» 1860էն ի վեր քաղաքամիջին փողոցներու մէջ կը պտտէր տղայ մը որ տխուր մըն էր մարդկային լէյկալի (բեկբեկման վիճակ) կաղնուածքի մը: Յաւել ասոր վրայ օրը եւ թշուառ ապրելու ներդրութիւնները, ահա կը գտնես գերեզմանական աշխարհէն դուրս եկող էակ մը: Ատիկա եւ էի, որ հիմա ամենալոյզ կը պատմեմ թէ, ինչպէս 17 տարեկան հասակէս ծխախոտի գրանիկներ ձեռքս տոնելով եւ բերնէս անպակաս, մէկ որճարանէն միւսն կը թափառէի: Անսուրբ վայրերու մէջ, անսուրբին համար վատնելով կիրականօրեայ սուրբ ժամերը, խաղամուշներու քով ստրկեցայ խաղալ կամ կարգաւ պղծ սաղմունի Սասանի (խակամպիլ քեռաղաւին): Գոհ էի որ անով կրնայի զրադուել խանգիւնանքու զգուշի միջնորդարին մէջ յուսման վատնելով կեանքիս օրերը:

Ծիւղ 21 տարի դառն աշխատանքով ձեռք բերուած գրամներէն մէկ մասն (տարին 250 դահ. որոյ դուար ցարդ 5,000) ան լաւ, ահ, ուր էր այն բազմատեսակ կարօտութեան տոնները) փերեզակներուն, ծխախոտաներուն ծախսելէ վերջ՝ մարդկային ընկերութեան մէջ կը ներկայանայի տեղոյն, մորթով ծածկուած ռսկրակոյտ մը, յորում կը պարուհակուէր զիւրապրելու բարկութիւն, մոռացկոտութիւն, քնատութիւն, ախորժակի չգոյութիւն: Իսկ անփութկալութիւնս այն

ծայրացեղութեանը հասած էր որ եկեղեցական նուիրական պաշտամանց ժամանակն անգամ ժամէն պիտի ելնէի մէկ երկու օր: Կառէթ ծխելու: Ատեն մը աշակերտներէն զոտելի եղայ ծխախոտի դարչանոտութեան համար: Թէեւ դպրոցի տեսչութենէն ալ յանդիմանուէր էի, սակայն նորէն պաշտօնական գրութեանցս վրայ սիկառէթի մոխիրներու թողուցած փոքրիկ պարուածներ կը նշմարուէին: Սեւալու մօտ դեղնած մատներէս դառ ցաւօք կը դիտէի միշտ կապերտներու, հին ու նոր հագուստներու վրայ պարուածքի բազմաթիւ նշաններ: Երկու անգամ որպէս այրեր է արեւիչէն. անգամ մըն ալ ծովը մանկէս յետոյ բոլոր հագուստներուս բռնկիլ եւ այրուել տեսայ, որ արդիւնք էր սիկառէթի ծայրն չմարելու անզգուշութեանս: Վերջապէս այս մոլութեանս բաղմապատկութեան արտադրեալն եղաւ չարաչար հաղ եւ չնչարգելութիւն: Ամէն անգամ որ շիշիկով կը յիշեմ ծխելու վնասակար եւ տեղ ու տեղութիւնը եւ անոր ամէն նիւթական կորուստները, կը ցաւիմ. եւ ամէն անգամ որ կը յիշեմ անկէց հրաժարիս՝ կարի շատ ուրախ կ'ըլլամ: Կը մտայ թեմ որ Տէրոջմով եղած այս ուրախութիւնը դուրս ալ վայելէս, սիրելի ծխող:

Պատմեմ թէ ինչպէս աղաւաղեցայ, բայց նախ յիշելու եմ որ աւելի վառնաւոր եւ զգուշի մոլութիւն մը եկաւ լրացնելու կեանքիս վատթարութիւնը: 1893 թուէն ի վեր ստրկա ցաւով երբ ինչպէ՞ ձեռքս առի զինին ու ցքին: Ինչպէս որ անկողնոյս քով կը դրուէին դեղօրէից շիշերը, անոնց պէս պարտաւորիչ ըրեր էի զինւոյ եւ ցքոյ սրուակներն քովս ունենալ խմելու համար, նման այն կործանարարին որ իր սեւցած տունը կը մատնէ ջրոյ հեղեղներուն: Մի թէ ջուր ըլլար այն եւ չէ թէ թոյն: Մինչ այս ընթացքով մահուան եզր հասած՝ ժամէ ժամ անոր կը սպասէի ակնալիշ, ներս մտաւ Պատ. Բէյնօրտ բժիշկն, կեանքի յոյս մը յիշողաց: Բայց պարտաւոր մնացած էի կեանքին: Պիտի վճարուէր պարտքն ըստ ճշմարիտ բուրեղամիւս խորհրդանշան. «Կտրէ անիկա ու քեզմէ ձգէ»: Վերադառնալուս մահիճին վրան պառկելուս ատենն ալ ըսուեցաւ այս խօսքը: Երբ Տէրը կրկին կեանք չնորհեց՝ ուրախութիւնէս ծխելու հրաման խնդրեցի: Բանն յաջողած Տոգ. Գիմպլը ըսաւ, «Ո՛րքան մոլի ես»: Հոս մտածեցի. «Կտրէ անիկա ու քեզմէ ձգէ»: Առողջանալէս ետքը դպրոցի թանգարան մտայ կարգալու եւ հոն ծխել ուղեցի: Բայց թանգարանապետն խնդրեց որ ելնեմ դուրս եւ ծխեմ: Այնպէս ըրի ու յիշեցի, «Կտրէ անիկա ու քեզմէ ձգէ»: Նոյն իրիկուն ընտանեօք աղօթեցինք եւ ալ չծխեցի (96 Օգոստ. 18) եւ ալ չիմեցի: Հիմա կը դգամ անձնական առողջութիւն մը դոր ատաջ չունէի: Կ'ուտեմ փառթանօք, քունս է հանգիստ, սիրտս՝ ուրախ: Ոմանք կ'ասեն «Գիրքեր ես», բայց անիկա «անգամաւորութեան» տամ թէ «ժողովարարութեան»: Ինչ եւ է, ես խոնարհութեամբ կ'երկրպագեմ Տէրոջ մեծ անուան եւ իւր մեծ սիրոյն: Վան

ՏԵՎԿԱՆ ՄԵԿԱՏԵՆ

Սեպտ. 8, 1898

ՆԱՄՍԿ ՄՈՒՇԷ

Հանգուեցաւ Պատ. Յակոբ Գաբրիէլեան ու նկարագրին վրայ խօսող նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ շահեկան մասը:

Պատ. Յակոբ Գաբրիէլեան 23 տարիներ ատաջ երբ ընտանիքով Խարբըղէն Մուշ կը փոխադրուէի, իւր քաղաքութեան եւ ուսուցման հետ ուղադրութիւն կը դարձնէ

դաշտի տառա՝ բայց ըստ արժանւոյն չմշակուած՝ հողերուն եւ իր նպատակն ու կիրթ ընդունակութիւնն անմիջապէս կը սկսի դործածել յօգուտ իւր եւ հառարակութեան:

Մշոյ շրջակայք — Մուկունք, Տերեւանք, Կառներ, Զրիկ եւ այլ գիւղեր — իրենց ջրարի հողերով կը սերմանէին քիչ քանակութեամբ ցորեն, դարի եւ քիչ մ'աւելի կորեկ, պղիւ: Այս վերջինք եղած են ընդհանրապէս այդ գիւղացւոց ցամաք ուտելիքն, իսկ այսօրուայ բանջարեղէնք բարորդին անձանթ էին Մշոց ցոյն Պատուելիի հոս գալէն առաջ: Որպէս զի Պատուելին իր այս մասին ունեցած ծրագիրն յօգուտ հասարակութեան ալ դործածէր, ինչպէս գիւղերէն մէկ երկու կտոր հող ձեռք ձգեց ու անմիջապէս բերել տուաւ սոխի, փաթաթեռի, տոմատեռի, լուբիայի, բակլայի եւ այլ սերմեր եւ սկսաւ նոր ձեւերով ու խոհուն ժրջանութեամբ սերմանել: Պատուելին իւր անշահախնդիր բնաւորութեամբ այս նորութիւնն ու հարկաւ առատ շահերն իրեն չվերապահեց երբեք, դործին հետ քարոզեց անընդհատ, պարզեց յաջողութեան գաղտնիքը, համոզեց հասարակութիւնը եւ ստիպեալ ընդհանրացուց, ու այսօր ատոնք շահու եւ ապրուստի կոնկի աղբիւրներ են Մշոյ շրջակայքի համար: Մշոցի թուրք եւ Հայ հասարակութիւնք հաւասար երախտագիտութեամբ կը յիշեն այն պիտանի անձնաւորութիւնը որոյ չնորհիւ ամէնէն ալ օգտուած են: Զինքը ճանչցող եւ իր համբաւ լսող ամէն երկրագործներ իրեն կը դիմէին իրենց հողերը շահաւոր կերպով դործածելու մասին, եւ անկէ յաճ մէն մի խրատ որպէս պատգամ զոնուանութեամբ կ'ընէին արդիւնքն քաջալերուած: Տեղական կառավարութիւնն եւս շատ անգամ գովեստիւ խօսած է այս հանրածանօթ գաղթականի մատուցած ծառայութեանց վրայ: Անցեալ տարի երբ անցադրի համար Վսեմ Կառավարչին դիմեցինք Առաջ. Փոխ. Զօր հետ, դեռ մենք հաղիւ ծանօթացուցած էինք ճամբորդ Պատուելին, կառավարչին ինք սկսաւ գովեստներ կարգաւ անոր նկատմամբ, եւ իր կարեկցութիւնն յայտնելէ վերջ անցադրի եւ ճամբորդութեան միջոցները դիւրացուց: Ահա թէ ինչպէս կը սիրուէր ու կը յարգուէր Պատ. Յակոբ երկու հառարակութիւններէն:

Մուշ

Ա. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Սեպտ. 9/21, 1898

Հանգուեցաւ Պատ. Յակոբ Գաբրիէլեանի այրին եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն պոյնեղնակ եւ գաւառաբնակ բոլոր այն բարեկամներուն, որոնք սէր եւ կարեկցութիւն չղացան հանգուեցալին անոր կենդանութեան ատեն եւ վիշտ ու ցաւակցութիւն յայտնեցին անոր ընտանիքին:

ԱԶԴԵՐ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ՈՐԱՑՈՅՑ

1899

Համառօտ եւ Ընդարձակ: Գին 1 եւ 2¹/₂ դահ. : Կը ցուցնեն Հայոց եւ Հռոմէականաց, Յունաց եւ Լատինացւոց, Հրէից եւ Թրքաց բոլոր տոները եւ տոմարական տեղեկութիւնները: Ընդարձակն յաւելուածաբար կը պարունակէ առողջապահական, ընտանեկան եւ պատմական գիտելիքներ, 60 հրահանգ երջանիկ ամուսնութեան, 30 հրահանգ աղայոց կրթութեան, 40 հրահանգ ճշմարիտ մարդկութեան, 30 դուարձադիք, 80 առած, եւն. : Երես 304: Թղթակազմ: Ընտիր փառակազմն ալ կը պատրաստուի: Հասցիքը Որբանոցին յատկացուած է:

Յառաջիկայ կիրակի ժամը 4.45ին Հաղորդութիւն պիտի կատարուի Պայպը Հառուսի մատրան մէջ: Եղբայրներ եւ բոլոր սիրով կը հրաւիրուին ներկայ դանուել:

Երիտասարդաց կիրակնօրեայ աղօթքի ժողովը կը սկսի ժամը 9ին (Ը. Թ.) Պայպը Հառուսի մատրան մէջ:

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հինգշաբթի Անգղիական նորընտիր գեսպան Սեր Նիքոլաս Օքոնը պաշտօնապես վերստին Սուլթանի ներկայացաւ սուլթանական արաքոգութեամբ եւ իր յանձնարարողները մատուց : Յետոյ դնաց Բ. Դուռը եւ այցելութիւն տուաւ Մեծ Եպարքոսին եւ Արտաքին գործերու նախարարին : Այս առթիւ գեսպանին կ'ընկերակցէին գեսպանատան եւ հիւպատոսարանի պաշտօնէութիւնը եւ Անգղականականութեան հրամանատարները : Ամէնքը համադրեցանք էին եւ պալատական եօթը կառքերով փոխադրուեցան պալատ եւ Բ. Դուռը :

Ուրբաթ Եգիպտոսի խորհրդարանի պաշտօնէութիւնը արարողութեան ներկայ եղաւ եւ յետոյ դնաց Մալթա քէօզիլը, ուրկէ զիտեց զօրահանգէս մը որ տեղի ունեցաւ վերստին Սուլթանին ներկայութեամբ :

Կիրակի երեկոյ Եգիպտոսի խորհրդարանի անդամները Սուլթանի ներկայանալու եւ արտօնութիւն ստացաւ Եգիպտոս վերադառնալու : Վերստին Սուլթանին հրամանաւ խորհրդարանի Մահմադ շոքենաւին նուագածունները նուագեցին վերստին Սուլթանին առջեւ, եւ իրենց ճարտարութեան համար Ն. Կ. վերստին փառութեան բարձր դրոշմով արժանացան :

Եգիպտոսի խորհրդարանի կողմէ Մէհմէտ Ալի փաշայի ականակալ Օսմանիյէ պատուանշան շնորհուեցաւ :

Անգղ. Լոնդոնի շոքենաւին շորքաբարձի մայրաքաղաք ժամանեցին 60 Անգղիացի զբօսաշրջիկներ : Ասոնք մայրաքաղաքի շահեկան զբոսարար տեղերն այցելելէ ետեւ ուրբաթ Սէլամիլըգի ներկայ եղան եւ Կեցեցէ աղոթակեցին ի պատիւ վերստին Սուլթանին : Սէլամիլըգի արարողութեանէն ետեւ ճաշի հրաւիրուեցան Կայս. պալատին շրջակային մէջ եւ խմելին վերստին Սուլթանին կենացը :

Երեսուցի հազար նոր զգեստ զրկուեցաւ Պէյրութ տեղւոյն եւ Երուսաղէմի դաւառին զօրաց համար : Օրէնքի եւ Նէճճէ Եփէի հրամայումով Սէլամիլըգի Սիւրիոյ ծովաշերտը երթալ Գերմանիոյ Կայսեր յառաջիկայ այցելութեան առթիւ :

Ուրբաթ վերստին Սուլթանին հրամանաւ 12 ոչխար մորթուեցաւ ի Սիւլթանիյէ եւ միտք բաժնուեցաւ այն կողմերու մէտքներու ուսանողներուն : Դրամական նուէրներ ալ տրուեցան ուսանողներուն :

Կայս. Նաւարանին մէջ Աստուծոյ Թէփէ եւ Փէփէի Տէրեւ ծովամարտիկի հալածողը, նաեւ վեց ծովամարտիկներ, ծով հանուելու կը պատրաստուին եւ այդ նպատակաւ անուխ առին :

Հինգշաբթի Ամերիկեան նորընտիր գեսպան Մ. Սթրաուս Արտաքին գործերու նախարար Քէյփիլ փաշայի այցելեց եւ իր յանձնարարողներու պատճենները մատուց : Ըստ Երուսաղէմի թերթերուն, Մ. Սթրաուս իր կառավարութեան հրահանգ ընդունած է Ամերիկեան գեսպանութիւնը երկրորդ կարգէ առաջին կարգի փոխելու առաջարկ մատուցանել եւ այսպէս Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ փոխադարձ բարեկամութեան կապերն ամրացնել :

Հանրագումար շինութեան նախարարութեան պաշտօնատան մէջ յանձնաժողով մը նստումնաւորած է երկարաշարժ հանրակառքեր Թուրքիա ներմուծելու խնդիրը եւ պատրաստած է տեղեկագիր մը, որով բացատրած է հանրակառքերն երկարաշարժ զօ-

րութեամբ վարելու դրութեան առաւելութիւնները :

Եգիպտական բանակին ընդհանուր հրամանատար Քիլընը փաշա, որ վերջերս Ֆաշա դնաց պահակազօրք հաստատուելու համար հոն եւ յետոյ վերադարձաւ Օմուրուման, ժամանած է Գահիլէ եւ մեծ պատուով ընդունուած է տեղւոյն պահակազօրքէն :

Հրահանգ տրուած է որ պատահեաւ Սիւլթանի մէջ պատրաստուին Կայս. նուագածուններու եւ պալատին պաշտօնականներու համադրեցանքներուն ոսկի թելերը :

Թուրքիոյ արտաքինութիւնները 1,900 ժրանական ցուցահանդէսին մէջ ըստ արժանւոյն ներկայացնելու համար 30,000 ոսկի պէտք է յատկապէս կազմուած յանձնաժողովին որոշման համաձայն :

Որոշուած է երկու հարիւր հազար ոսկու պատրաստել, այսինքն արծաթի եւ պղնձի խոռոչներէ 3, 40 եւ 20 փարանոցներ : Բայց հիմա կը խորհուի այդ խոռոչներէն տեղ գործածել Երուսաղէմի երկրիներու մէջ մանր դրամի համար գործածուած ճերմակ մետաղը :

Նամակատան վերաբերեալ 130,000 դահի արժողութեամբ դրոշմաւորութիւն ծրար մը անհետացած է Իզմիրի եւ Կ. պոլսոյ միջեւ : Նամակատան երեք պաշտօնականներ, Ետիք, Նիքոլաքի եւ Եմաքօ, պատասխանատու կը համարուին այս կորստեան համար, եւ դատի ենթարկուած են :

Պէօլիքտէրէի հրդեհէն վնասուածներուն Օգոստ. ամսոյ մէջ 1,600 քաշ հաց բաժնուած է կառավարութեան կողմէ :

Մայրաքաղաքի կիլոներու պաշտօնատան մէջ դրամական կարգ մը զեղծումներ գործուած են, եւ Գաղաքապետութիւնը քննութեան ձեռնարկած է :

Մայրաքաղաքի մէջ հաստատուած Գերմանացիներ կարգադրութիւններ ըրած են Աւստրիական Լոյտ ընկերութեան երկու շոքենաւ վարձելու, որով Գերման գաղթականութեան անդամներն իրենց ընտանիքներով դալ շարժու ընդ առաջ պիտի երթան Գերման Կայսեր Լոնդոնի զբօսանաւուն : Նաեւ Կայսեր պիտի մատուցանեն բարի դաւառեան ուղեք մը ճոխապէս զարգարած, եւ Գերմանական դպրոցը եւ Գերմանական հիւանդանոցը Կայսեր այցելութեան պատրաստ վիճակի մը մէջ պիտի գնեն :

Օսմ. Պանքան առժամեց մտանաձիւղ մը հաստատեց Երուսաղէմի մէջ այնպիսի ուղեւորներու համար որ հոն պիտի դառնան Գերման Կայսեր այցելութեան պահուն : Մանաձիւղը պիտի բացուի Երուսաղէմի Բէթիի պաշտօնատան մէջ :

Տալուտ Ֆարքուի որդին որ քանի մը օր առաջ լեռ տարուեցաւ աւազակներէ՝ կրցաւ առանց փրկանք վճարելու իր հօրը տունը վերադառնալ ի Պոլսոյ, վասն զի աւազակներէն մին համոզուած դոյացուց թէ աւելի շահ պիտի ընէ՝ աղստ արձակելով դա՛ն քան իր քալ պահելով : Առեւանդողները Պոլսոյ գիւղացիներ էին եւ ոստիկանութեան կողմէ հիմա փութով կը փնտրուին :

Մայրաքաղաքի Գերմանական հիւանդանոցին Գերման տեսչուհի մայրապետ Լիլիթ, որ շատ տարինեք ի վեր կը վարէր այդ հաստատութիւնը, մեռաւ անցեալ շաբթու եւ թաղուեցաւ երեքշաբթի օր : Յուզարկաւորութեան պաշտօնին ներկայ եղան Գերման գեսպանը եւ ամէն ազգէ բաղմաթիւ ժողովուրդ : Գերման Կայսրը այդ առթիւցաւ յայտնեց հեռագրով :

Այս կողմերու երկարատեւ երաշտութիւնը կիրակի վերջ դաւա յորդ անձրեւով մը : Մայրաքաղաքի շատ կողմերը փողոցներն անանցանելի եղան ջրով լեցուելով : Փոթորկի պահուն կայծակ իջաւ խաւքէօյի Հրէից Սինակոկին վրայ եւ մարդ մը մեռուց :

Դարձեալ կը հերքուի Սոփիայէ թէ Մ. Սթրաուս միտք ունի վարչապետութիւնէն հրաժարելու :

Երկուշաբթի Եգիպտոսի խորհրդարանի Մահմադ շոքենաւին ուղեւորեցաւ Աղեքսանդրիա : Մեկնելէն առաջ Յունական պատերազմի շքադրամ ընդունեցաւ : խորհրդարանի մայրն ալ որ ամառը Պէպէքի մէջ անցուց՝ նոյն շոքենաւին մեկնեցաւ : խորհրդարանը Մէհմէտ Ալի փաշա որ Ապրիլ փաշայի հետ մեկնեցաւ՝ Յունական պատերազմի շքադրամ ընդունեցաւ մեկնելէն առաջ :

Գերմանիոյ Կայսեր ախոռապետին առաջին կարգի Օսմանիյէ եւ թիկնապահ Մ. Փոն Շոլի առաջին կարգի Մէհմէտի պատուանշան շնորհուեցաւ :

Մալթայի նախարարութիւնը Գարաքէօյի կամրջին տեղ շինելի նոր կամրջին շինուածանիւթերն ապրարած է Երուսաղէմ, եւ շինութիւնն ի մօտոյ պիտի սկսի :

Գերմանիոյ Կայսրը եւ Կայսրուհին այսօր վերստին կը հասնին, եւ Իտալիոյ Ումպիլթօ թագաւորին հետ տեսակցելէ ետեւ կը մըտնեն Լոնդոնի զբօսանաւը, որով կ'ուղեւորին դէպ ի Կ. պոլսոյ : Լոնդոնի Տարանիք կը սպասուի կիրակի օր եւ մայրաքաղաք՝ Երկուշաբթի կէսօրին ժամանակ :

Այս շաբթու բաւական թուով Գերմանացիներ կու գան մայրաքաղաք՝ երթալու համար Սիւրիա եւ Երուսաղէմ, որպէս զի ներկայ դանուին Բողքալիան նորաշէն եկեղեցւոյն նուիրագործման, որ պիտի կատարուի վիճելի կայսեր ներկայութեամբ :

Կայս. հրաման մը արտօնած է Անատոլի երկաթուղիներու ընկերութիւնը՝ Աւստրիական կայարանէն մինչեւ նոյն քաղաքը ճիւղ մը շինելու : Շինութեան պայմաններուն վերաբերեալ թղթերը երէկ Հանրագումար շինութեան նախարարութեան պաշտօնատան մէջ ստորագրուեցան յիշեալ ընկերութեան ներկայացուցչէն :

Յունական պատերազմին պատճառաւ վնասու հաստուցում պահանջողներուն վնասները տեղւոյն վրայ քննելու եւ ստուգելու համար յատուկ պաշտօնական պիտի զրկուին :

Մալսուսէի վարչութեան կողմէ Լոնտոնի մէջ գնուած շոքենաւ մը հառաւ հոս եւ Երեքշաբթի եւ Գաղաթաշի առջեւ խորհուի նետեց :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանս. Վճարակ ատեանը վերջապէս հաւանեցաւ Տրէյֆիւսի խնդրին վերադառնալ ըստ խնդրանաց ընդհանուր դատախազին, որ կ'ըսէ թէ խարդախութեան խոտորվածութիւնը զոր գնդապետ Հանրի անձնատարանութեան առաջ ըրաւ՝ ամբողջ գործին վերաքննութիւնը պահանջող նոր իրողութիւն մ'է : Ատեանը Մ. Պալի յանձնեց քննել թուղթերը եւ տեղեկագրեր : Այդ տեղեկագրին մատուցուելէն ետքը գործն ստանց ընդմիջուելու յառաջ պիտի տարուի մինչեւ որ ամբողջովին վերաքննուի : Այս անհրաժեշտ շինթաղրեր այնպիսի հաւասար մը թէ Տրէյֆիւս անմեղ է : Միայն կը ցուցնէ թէ նախորդ դատը խիստ օրինաւորութեամբ տեսնուած է : Փարիզի մէջ տարածայ-

նուեցաւ թէ Թրանսական կառավարութիւնն արդէն հրամայած է Թրանսա բերել զՏէյֆիւս, թէ սակայն պիտի դադանապէս բերուի եւ թէ բերդի մը մէջ պիտի արգելուի մինչեւ որ դատը քննուի դատարանէն: Տեղակալ գնդապետ Փիքառ, որ Տրէյֆիւսի գործին վերադատման հետամուտ ըլլալուն համար արտաքսուեցաւ բանակէն, եւ որ վերջերս նորէն բանտարկուեցաւ Պատերազմական նախարարին հրամանաւ, տակաւին բանտի մէջ կը մնայ եւ հրաման չունի իր փաստաբանը տեսնելու: Անմեղ կարծուած մարդու մը դէմ ցուցուած այդ խտուրթիւնը շատ մեծ կարեկցութիւն յառաջ բերաւ Թրանսայի մէջ: Մ. Լապոլի Պատերազմական նախարարութեան նամակները զրկելով թոյլտուութիւն խնդրեց զՓիքառ տեսնելու, եւ Երեսփոխական Մ. Թրարիէօ գրեց Նախարարապետին թէ, եթէ այդ թոյլտուութիւնը չչնորհուի, խնդրոյն վրայ հարցապնդում պիտի ընէ Երեսփոխական մէջ երբ խորհրդաբանը բացուի: — Իբր 10,000 զօրք կանչուած է Փարիզ որպէս զի ոստիկանութեան օգնէն անգործութեան պահպանման համար: — Արդի նախարարութեան եւ անոր քաղաքականութեան նկատմամբ Օուլէանի դքսին յայտարարութեան ի տես՝ հրահանգ տրուեցաւ դուքսը բռնելու երբ Թրանսա մտնէ: — Թրանսայի հանդուցեայ նախագահ Քառնօի այրին Տիկին Քառնօ չորեքշաբթի թաղուեցաւ մեծ վշտի արտայայտութիւններու մէջտեղ: — Թրանսական թերթեր շատ վատան են թէ հաղարարուեալ Մառշան պիտի պահուի Ֆաշոսա, նկատելով որ անոր հոն ներկայութիւնը կը ջնջէ Եգիպտոսի բոլոր իրաւունքը այդ տեղւոյն վրայ: Բայց լանդերը վերջացած չէ:

Աւստրիա. Բայխարպին աւարտեց Հունգարիոյ հետ կնքելի պետական համաձայնութեան ծրագրին առաջին ընթերցումը եւ յիշեց զայն 48 անգամէ բաղկացեալ յատուկ յանձնաժողովի մը: Այսչափն յաջողութիւն մ'է Թուն կոմսին նախարարութեան համար: Սակայն ըիջ յոյս կայ որ ընդունուի Բայխարպին, վասն զի հակառակորդները պիտի ջանան բարեփոխել զայն յանձնաժողովին մէջ կամ Երեսփ. ժողովին մէջ երբ անոր վերադարձուի: Հունգարական խորհրդարանին մէջ Մ. Քոշուլ յայտնեց թէ մտադիր է հակառակիլ պայմանադրին ընդունելութեան: Թուն կոմսը Աւստրիական ուրիշ երկու նախարարի հետ Պոլտաւիչէթ գնաց առժամեայ համաձայնութեան մը վրայ խորհրդակցելու նպատակաւ, մինչ մնայուն օրինադիրը կը քննուի խորհրդարանին մէջ: — Թրանս Եռգէֆ կայսրն ալ Պոլտաւիչէթ գնաց: — Հրահանգ տրուած է Աւստրիայէ վանելու ամէն օտարականներ որ կը փորձեն քաղաքական խնդիրներու խառնուիլ կամ մտադրութիւն կը յայտնեն քաղաքական վեճ յարուցանելու:

Անգլիա. Վերթիւրիա թագուհին, Գերմանիոյ մար կայսրուհին եւ Լիւքսեմբուրգի իշխանուհին կառքով տեղ մը կ'երթային, եւ ահա ձիերը սընթաց արշաւեցին, բայց կարելի եղաւ զանոնք կեցնել առանց ոեւէ արկածի: Թագուհին, կայսրուհին եւ իշխանուհին չ'իյնառուեցան: — Քոնսթի դուքսը, որդի Վերթիւրիա թագուհուհու, Եգիպտոս պիտի երթայ Փեար. ամսոյ մէջ: — Անգլ. պահակ զօրաց գունդ մը, որ մասնակցեցաւ Օմոտումանի ձակառամարտին, Լոնտոն վերադարձաւ անցեալ հինգշաբթի եւ մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ ժողովրդէն: — Կը զրուցուի թէ Հարաւային Աֆրիկէի մէջ Տէ-

լակոա Ծոցին մաքրատունը, երկաթուղին եւ հեռագրատունը, որ Փորթուկալցիներուն կը վերաբերին, ամսոյս 15ին Մեծ Բրիտանիոյ պիտի յանձնուին: Այս առթիւ բաւական հետաքրքրութիւն կայ, վասն զի, եթէ ճշմարիտ է այս, անսովոր դադանապահութեամբ կատարուած են փոխանցման բանակցութիւնները:

Չին. Եւրոպական տէրութիւնները միաբան պահանջած են Չինէ անմիջապէս դադարեցնել օտարազգիներու վրայ Չինացիներու յարձակումները: Չինու կառավարութիւնը խոստացած է դադարեցնել: Միեւնոյն ժամանակ Գերմանական եւ Ամերիկեան մարտանաւեր Անգլ. եւ Ռուսական մարտանաւերուն միացած են Թաքու գետին բերանը, եւ ծովային զինուորներ ցամաք հանուելով Փեքին պիտի զրկուին պաշտպանելու համար դեսպանատունները եւ ուրիշ օտար հաստատութիւնները: — Լոնտոնի Չինական դեսպանը գեղոյց մը հրատարակեց, որով կը հերքէ Փեքինի խտուրթեան զրոյցները, եւ կը յայտարարէ թէ Կայսրը եւ մայր Կայսրուհին լաւագոյն յարաբերութեան մէջ են փոխադարձաբար, եւ թէ Լի Չունկ Չանկ պաշտօնանկութենէն ի վեր իշխանութեան գլուխ անցած չէ դարձեալ: Սակայն յայտնի է թէ Փեքինի կայսրութիւնը բնաւ բարեւոքուած չէ: Հիմա կ'ըսուի թէ մայր Կայսրուհին իշխանութիւն վերստանանելուն պատճառն էր հրովարտակ մը որ պետական պաշտօնեաներուն կը հրամայէր Եւրոպական հազուստ կրել:

Մեքսիկ. Նաւաթեք. Փարիզի հաշտութեան յանձնաժողովն իմացած է Միացեալ Նահանգներու պահանջումները, եւ Ամերիկեան բանադնացիներուն իրենց կառավարութենէն պատուիրուած է բանակցութիւններն անմիջապէս խզել, եթէ Սպանիա դժուարութիւններ յարուցանէ նկատմամբ այդ պահանջումներուն: Քուպայի Սպանիական իշխանութիւնները հաշտութեան յանձնաժողովին աշխատութիւններուն լրանալէն առաջ կ'զրկուին պարպելու դժուարութիւններ կը յարուցանեն: Անմիջապէս տասնեւհինգ հազար Ամերիկեան զօրք պիտի զրկուի Քուպայ: Քուպացիներու հրամանատար Ջոր. Կարչիս Ամերիկեան կառավարութեան ծառայութեան տակ մտաւ եւ Քուպայի ներքի կողմերը զրկուեցաւ, որպէս զի Քուպացիներն համոզէ թողուլ իրենց զէնքերը եւ երթալ մշակել իրենց արտերը: Ամերիկայի Միլիտարի նահանգին մէջ հաստատուած Հնդկները ապստամբած եւ Ամերիկեան զօրաց հետ կռուած են, բայց ապստամբութիւնը նուաճուած է: — Ամերիկեան կառավարութիւնը Քուպայի Սպանիական իշխանութիւններուն զեկոյց թէ կ'զրկուի ամբողջովին պարպուելու է մինչեւ Դեկտ. 1, եւ թէ այն օրն Ամերիկեան պաշտօնատարները պիտի ոտանձնեն կղզւոյն կառավարութիւնը, Սպանիական զօրքերը մեկնած ըլլան թէ ոչ: — Ծովակալ Տիւի, նկատելով որ Իլո Իլո (Փիլիպինեան Կղզեխումբ) երթալու համար չորեքուս մը Սպանիական զօրք հասած է Սինիլաիոր, հետագրով հրահանգ լանդրեց: Կը կարծուի թէ Ամերիկեան կառավարութիւնը Ծովակալ Տիւիի հրամայած է թոյլ տալ որ այդ զօրքերը ցամաք ելին Իլո Իլո, վասն զի անոնք միայն պիտի պաշտպանեն տեղւոյն Սպանիական հաստատութիւնները ապստամբներու յարձակումներուն դէմ:

Սպանիա. Կառավարութիւնն արձակած է Քուպայի կամաւոր զօրքերը, եւ Ջոր. Պլանքօի հրամայած է ծախել բոլոր թնդանօթակիրները որ Քուպայի ջուրերուն մէջ կը գտնուին: — Այս շաբթու Փորթո Րիքօէ պիտի հանուի Սպանիական զօրաց վերջինը: — Թրանսպիւրիական գրամատներու խըմբակ մը ձեռնարկած է 1,000 միլիոն փէչէթայի փոխատուութիւն մը ընել Սպանիոյ կառավարութեան:

Այլապէս. Սերպիոյ Ալեքսանտր թագաւորը Վիկտոր Կայսեր հետ տեսակցեցաւ Պերլինի մէջ եւ ապա վերադարձաւ Սերպիա, Վիկտորայէ անցնելով առանց կանգ առնելու: — Տարւոյս առաջին վեցամեակին Ռուսական հասցիներն անցեալ տարւոյ նոյն ժամանակամիջոցի հասցիներէն 90 միլիոն բուլլաւելի եղած են: — Ռուսիոյ Թրուսցիքոյ իշխանուհին որ քանի մը օր առաջ ձերբակալուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ Պերլինի մէջ ինքզինը սպաննեց բանտին մէջ: — Եւրոպական տէրութիւններն հաւանած են եւ դեռագործներուն դէմ միաբանութեամբ գործել տարրեր երկիրներու ոստիկանապետներուն միջեւ գոյացած համաձայնութեան մը միջոցաւ: Սերպիա այլեւայլ երկիրներէ ուղած է արտաքսուած եղեռնագործներու ցուցակ մը, որպէս զի չ'թողու անոնց ապստան դանակ Սերպիոյ մէջ: — Կ'ըսուի թէ Մ. Անտրէի օգապարիկը գտնուած է Հրոսընի ծովածոցին եզերքը Ամերիկայի մէջ: — Տամարայի (Արեւմտեան Աֆրիկէ) Գերմանական դադարականութեան մէջ ապստամբութիւն մը ծագեցաւ: Կ'ըսուի թէ բաւական ծանր դէպք է այդ եւ թէ քանի մը Գերմանացիներ սպաննուած են: Ապստամբութեան պատճառն է տուրք մը, զոր տեղական իշխանութիւնը դրած է այն հրացաններուն վրայ զոր ընկիւնները կը պահեն որսորդութեան համար: — Չուիցերիոյ կառավարութեան նորագոյն անօրինութիւնը որով օտարազգի փառագաւոր տարրերն արտաքսեց՝ հետաքրքրական արդիւնք մը ունեցաւ: Երբ այդ մարդիկ Չուիցերիայէ Գերմանիա եւ Աւստրիա զրկուեցան, անմիջապէս ետ դարձուեցան այն երկիրներուն ոստիկանութեան կողմէ: Հիմա Չուիցերեան կառավարութիւնը կը խորհի թէ ինչ ընելու է այդ մարդիկը: — Թէեւ Իտալիա փութով հաւանեցաւ զէնքակէցութեան համար դեսպանախորհուրդ մը գումարելու Ռուսական առաջարկին, լրացիւնները կը պահանջեն փութով աւելցնել Իտալիոյ նաւատորմը: Կառավարութիւնն ալ հաւանօրէն տարեկան 23,000,000 ֆրանք պիտի յատկացնէ նոր մարտանաւերու շինութեան: — Չինու կառավարութիւնը մահուամբ պատժեց Կայսեր խորհրդականներէն վեցը եւ աքսորի դատապարտեց Երեսփոխական նախարարի խորհրդականը, Լի Թունկ Ֆէնկ:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թրանսական խորհրդարանը ամսոյս 25ին պիտի սկսի իր նիստերը:

Թէեւ տիկին Ջոլա եւ քանի մը բարեկամներ ուղեցին վճարել 30,000 ֆրանքը, զոր Մ. Ջոլա դատապարտուեցաւ վճարել ձեռագրի փորձագէտներուն որոնք վատահամբաւութեան դատ բացած էին իր դէմ, դատական պաշտօնեաները ձեռնարկեցին աճուրդով ծախել Մ. Ջոլայի կարասիները զոր անցեալ շաբթու արգելքի տակ դրած էին: Աճուրդի դրուած առաջին կարասին էր 420 ֆրանքի արժողութեամբ սեղան մը: Մ. Ջոլայի բարեկամները գնեցին զայն 32,000 ֆրանքի, հետեւապէս դադարեցաւ փաճառումը:

Սերպիոյ Ալեքսանտր թագաւորը Պեկրատ հասաւ եւ անմիջապէս հերքեց նախարարական մօտալուտ փոփոխման մը վերաբերեալ զրոյցները:

Անցեալ հինգշաբթի Անգլիական, Ռուսական եւ Գերմանական զօրքեր հասան Փեքին դեսպանատուններու պաշտպանութեան համար: Անգլիական եւ Ռուսական զօրաց ջոկատները մէյմէկ թնդանօթ տարին իրենց հետ:

ԳՐԱՄԱԿԱՆ			
Գոնողիտէ	24	17	
Բուժելիք երկաթուղի	408		
ԳՐԱՄԱԿԱՆ 1004			
Մէճիտէ	107	33	87 24
Մէթալք	97	10	54
Մանր արձաթ	103	5	440 10
Ռուսիոյ բոլ	90	15	8 54

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՊԱ ՊՅՈՅԱՅԱՆ
Ֆինանսներու եղանակը, Ամերիկացի Խան